

Spis treści

Przedmowa	11
Wprowadzenie do teorii sumienia	17
1. Struktura sumienia	18
2. Funkcje sumienia	19
3. Podstawowa terminologia	20
Rozdział pierwszy. Prekoncepcje teorii sumienia w filozofii	
starożytnej	21
1.1. Sokratejska ψυχή [<i>psyche</i>] podstawą ludzkiej tożsamości ..	22
1.2. Poznanie samego siebie ziemskim powołaniem człowieka ..	25
1.3. Δαίμόνιον [<i>daimonion</i>] bożym głosem w duszy	27
1.4. Człowiek wewnętrzny Platona	30
1.5. Νους [<i>nous</i>] — istotowa cecha natury człowieka	35
1.6. Podsumowanie	38
1.6.1. Dusza rozumna zasadą postępowania	39
1.6.2. Poznaj siebie samego — naczelną dyrektywa	
uzyskania doskonałości moralnej	40
1.6.3. Δαίμόνιον [<i>daimonion</i>] archetypem sumienia	42
1.6.4. Człowiek wewnętrzny antycypacją późniejszej	
koncepcji sumienia	43
1.6.5. Rozum pierwowzorem sumienia ogólnego	43

Rozdział drugi. Pierwsze formuły teorii sumienia w filozofii

hellenistycznej i rzymskiej	45
2.1. Życie zgodne z naturą podstawową wytyczną postępowania ..	46
2.2. Prawo natury i jego podstawowy imperatyw	50
2.3. Rozumna natura źródłem powinności moralnej	53
2.4. Pragnienie dobra fundamentalnym imperatywem rozumu ...	55
2.5. Sumienie sędzią ludzkich czynów	59
2.6. Być człowiekiem sumienia	62
2.7. Προαίρεσις [<i>proairesis</i>] podstawowym wyborem moralnym ..	66
2.8. Pragnienie piękna podstawową normą moralności	71
2.9. Podsumowanie	75
2.9.1. Powinnościowy charakter ludzkiej natury rozumnej ..	76
2.9.2. Prawo natury a postępowanie człowieka	77
2.9.3. Rola sumienia w życiu moralnym	79
2.9.4. Normatywny charakter προαίρεσις [<i>proairesis</i>] ...	80
2.9.5. Pragnienie piękna a moralność	82

Rozdział trzeci: Świętego Augustyna koncepcja sumienia .....

3.1. Kim jest człowiek. Wprowadzenie do antropologii	85
św. Augustyna	87
3.1.1. Bytowy status człowieka	88
3.1.2. Władze duszy	95
3.1.3. Podsumowanie	104
3.2. Status sumienia w myśli etycznej św. Augustyna	107
3.2.1. Oświecenie Boże	109
3.2.2. Poznanie samego siebie drogą do skutecznej formacji sumienia	116
3.3. Znaczenie myśli św. Augustyna dla problematyki sumienia ..	128

Rozdział czwarty. Prasumienie i sumienie w tekstach Tomasz z Akwinu (ARTUR ANDRZEJUK) 131

4.1. Historyczne i problemowe tło ujęć Tomasza z Akwinu ... 131

    4.1.1. Dzieje zagadnienia 131

    4.1.2. Problemy terminologiczne i translatorskie 134

    4.1.3. Problematyka metodologiczna 137

4.2. Formuły problematyki w tekstach Tomasza 141

    4.2.1. Syndereza jako naturalna sprawność pierwszych zasad postępowania 144

    4.2.2. Sumienie jako akt wiedzy moralnej 151

4.3. Odniesienia problematyki synderezy i sumienia do innych tematów Tomaszowej antropologii, epistemologii i etyki 160

    4.3.1. Syndereza a „słowo serca” 160

    4.3.2. Syndereza a pożądanie naturalne 162

    4.3.3. Syndereza jako fundament sumienia i moralności.. 164

4.4. Podsumowanie 167

Rozdział piąty. Koncepcja sumienia i jego funkcji w ujęciu współczesnych tomistów polskich 171

5.1. Struktura sumienia 171

    5.1.1. Synderesis 172

    5.1.2. Wiedza moralna 174

    5.1.3. Mądrość 175

5.2. Funkcje sumienia 176

    5.2.1. Sumienie a dobro 178

    5.2.2. Sumienie a prawda 179

    5.2.3. Sumienie a wolność 181

Synderesis et conscientia...

5.3. Rodzaje sumienia	183
5.3.1. Sumienie przeduczynkowe i pouczynkowe	184
5.3.2. Sumienie prawdziwe i sumienie błędne	186
5.3.3. Sumienie pewne, wątpliwe i zawikłane	187
5.4. Wychowanie sumienia	192
5.4.1. Wychowanie do dobra	194
5.4.2. Wychowanie do prawdy	198
5.4.3. Wychowanie do wolności	201
5.4.4. Wychowanie sumienia a religia	204

Zakończenie. Wkład filozofii starożytnej w rozwój teorii sumienia i jej kontynuacja w tomizmie	211
1. Synderesis podstawą moralności	212
2. Wiedza moralna i mądrość	214
3. Praszumienie i sumienie w ujęciu św. Tomasza z Akwinu	215
4. Sumienie w aspekcie swoich funkcji	217
5. Człowiek sumienia — ku artystokracji ducha	218

Posłowie. Jan Zatorowski (1947–2010)	221
---	------------

Bibliografia	227
---------------------------	------------

Indeks osób	233
--------------------------	------------

